

Vilisics Ferenc:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim,

Nem kétséges, „Hétköznapi történetek” címmel kiállítást szervezni felér egy öngóllal. A kiállítás címét azonban nem álszerénységből választottuk, és nem is tréfa ez, amely éppen az ellenkezőjét akarja jelenteni, mint ami.

Az egyén, a családok vagy egy nagyobb közösség életének szilárd alapját jelentik a nyugodt hétköznapiak. Azok biztosítják a folytonosságot, amely összeköti a mátt a holnappal, és ha minden jól megy, a hétköznapiak csak annyi nyomot hagynak, hogy végül elmondhassuk: minden rendben van!

A hétköznapiak hősei mi magunk vagyunk: akik családjunk, barátaink és közösségünk érdekében nap mint nap megvívjuk harcainkat. Háborús időkben azonban épp az számít hőstettnek, ha valaki újrateremti a hétköznapiak nyugalmát. Ezen tettekre, ellentétben a békeidőkkel, élesen emlékeznek azok, akik átélték. A háborús hétköznapiak Finnországban is mélyen beleivódtak az emlékezetbe. 1939 és 40 telén a férfiak a fronton, a nők pedig a hátszországban teljesítettek szolgálatot. Úgy is mondhatjuk: a férfiak a fronton, a nők a hátszországban váltak hőssé.

Ekkor az egész világ száj tátva figyelte, ahogy az alig százezres finn hadsereg megálljt parancsolt a milliós Vörös Hadseregnek. Ez volt az ún. Téli Háború, amellyel Sztálin végül értékes finn területekhez jutott, de Finnország függetlensége – önerőből – sértetlen maradt. No, nem mintha a finn kormány nem kért volna segítséget, ám az érdemi segítség csak ígélet maradt.

Kevesen tudják, és az iskolában sem tanítják, hogy Magyarország az elsők között volt a segítségnyújtásban. A Téli háború híre felkorbácsolta a magyar kedélyeket és a „testvérnép” iránti szeretet, no meg a Szovjetunió iránti ellenszenv hamar tettekre sarkallta a magyarokat.

Miközben civil szervezetek és az egyházak pénzt, ruhát és élelmiszert gyűjtöttek, a magyar kormány titkos hadiszállományokat indított Finnországba és mindennek tetejébe megszervezte az Első Magyar Önkéntes Zászlóaljat.

Az alakulatba beválasztott 340 ember hosszú út után érkezett a finnországi Lapuába, ahol azonnal megkezdtek a gyakorlatozást. A magyarok kemény kiképzésen estek át, de a helyi lakossággal is folyamatos kapcsolatban álltak. A helyiek szállást biztosítottak és a laktanyában dolgoztak, de ezen kívül is sok lehetőség adódott a katonákkal való érintkezésre.

Ezen a ponton számos kérdés jut az eszünkbe: Vajon hogyan zajlottak az első találkozások a finnek és a magyarok között? Hogyan kommunikáltak egymással? Vajon a finnek milyenek láttak minket, magyarokat? Milyen történetek maradtak fenn, és kikre emlékeznek még 70 év távlatából?

Mi ezekre a kérdésekre kerestük a választ, ezért minden lehetséges forrást felhasználtunk amit Lapuában találtunk. Mindezt önerőből, minden külső támogatás nélkül.

Finnországi kutatásunkat úgy is tekinthetjük, mintha egy nagyítólenccsét tartanánk egy Téli háborúról szóló könyv lapjai fölé, és a tények és évszámok között életre keltenénk a sorokat. A múlt életre keltésében a szóbeli emlékek mellett a fotográfia eszközeit használjuk.

Végeredményben nem tártunk fel a tudomány számára rejtett adatokat, mégis talán sikerült közelebb hoznunk a történelem egy sokak számára ismeretlen szeletét, mégpedig egy igen sajátos szemszögből.

A hétköznapi emberek, és nem a történészek vagy katonák nyelvén elmondott történetek a háborús idők hétköznapijait idézik fel. Látható az interjúkban is, hogy a katona nem egy adat, hanem élő ember. És elsősorban ember, magyar és csak ezután katona.

A misszióban részt vevő magyarok kiléte ismert, és az ott eltöltött pár hónap eseményeit is feltárták korábban. Meg kell említeni Ruprecht Antalt, aki évtizedek alatt sok önkéntest felkutatott és a témát az ismeretlenségből a napvilágra hozta. Mellette a finn Osmo Wilkuna érdemel említést, aki dokumentumfilmbe mutatta be a magyar önkénteseket.

A mi munkánk az ő erőfeszítéseik kiegészítése, hiszen a magyarok emlékei sokszor egybecsengenek a finnek történeteivel. Egy magyar katonatiszt nemrégiben megjegyezte: a Téli háborús önkéntes vállalkozáson kívül nem volt még olyan külföldi misszió, ahol a magyar katonákról csak jó emlékek maradtak volna.

A történetnek azonban itt nincs vége. A katonák, akik túléltek a világháborút, szembesültek a kommunisták bosszújával. Mire számíthatott az, aki „ellenséges haderőben” szolgált a szovjetek ellen? Nem sok jóra. Éppen ezért az egykori önkéntesek mélyen eltemették finnországi kalandjukat.

Mégis, én azt gondolom, hogy szégyen ránk, magyarokra nézve, hogy még több mint 20 évvel a rendszerváltás után sem hallott szinte senki erről a történetről. Úgy tűnik, a kommunista elnyomás sikeresen törölte el a finneknek nyújtott segítségnyújtás emlékét, hiszen sokszor még a legközelebbi hozzátartozók sem tudtak apjuk, nagyapjuk kalandos küldetéséről.

Ezeket az emlékeket most megosztjuk önökkel is, mert fontosnak – nagyon fontosnak tartjuk, hogy a lehető legtöbben megismerjék a magyar történelem ezen rejtett darabját.

Munkánk során pénzben ki nem fejezhető mértékű segítséget kaptunk finnországi és magyar családoktól és a lapuai múzeum munkatársaitól. A kiállítás megvalósításában nyújtott lelkiismeretes szakmai segítségért hálás köszönetet mondunk a Néprajzi Múzeum munkatársainak.

A kiállított fotók minősége és mérete anyagi lehetőségeinket is illusztrálja, ám még ez sem jöhetett volna létre a Finn Nagykövetség támogatása nélkül. Végezetül nagy köszönet illeti a Szent István Múvelődési Házat hogy ezt a szép kiállítóhelyet a rendelkezésünkre bocsátotta.

Niina Ala-Fossi:

Köszöntöm Önöket!

Kiállításunkat három fő réteg alkotja, amelyek egymásra épülve a fotográfia különféle technikáit is képviselik.

Az első réteget az emlékező finn lakosok színes portréi alkotják, amelyek itt körülöttünk láthatóak a interjúrészletek mellett.

A hátsó teremben az archív katonafotók láthatóak amelyeket a Lapuában őrzött fekete-fehér üvegnegatívokról szkenneltünk.

Végül a projekt fotódokumentációja következik, amely a kulisszák mögé enged bepillantást. Ezek a képek azon a monitoron tekinthetők meg.

Látható, hogy ezen egységek egymásra épülnek, mivel a fő résztvevőket reprezentálják: a helyi lakosságot, a magyar önkénteseket, és minket, az emlékek gyűjtőit.

„Hétköznapi történetek” kiállítás megnyitóbeszéd. Székesfehérvár, Szent István Múvelődési Ház, 2010 augusztus 13.

A fülhallgatóban finn nyelven hallgathatóak az interjúkból kiválasztott részletek. Érdeemes fülelni, mert néha magyar szóval is találkozni! ☺

Nézelődés közben kérem fogyasszanak az előtérben kikészített enni és innivalóból is!